

20 let cestovního ruchu

Po politických a ekonomických změnách v roce 1989 zaznamenal cestovní ruch v Československu a později v České republice progresivní vývoj. S otevřením hranic vůči západnímu světu se naše země stala součástí celosvětového trhu cestovního ruchu a po celá 90. léta se těšila značné pozornosti zahraničních turistů, kteří Českou republiku považovali za novou, neotřelou a zajímavou destinaci. Nutno ovšem dodat, že za tuto pozici vděčila země především Praze, která je fenoménem cestovního ruchu celé střední Evropy.

První polovina 90. let byla charakteristická vyššími tempy růstu cestovního ruchu, přičemž domácí cestovní ruch stagnoval ve prospěch zahraničního. Následkem privatizace a rozpadu odborového hnutí prakticky zanikl do té doby dominující vázaný cestovní ruch, který měl sociální charakter. Čechy logicky mnohem více lákalo podívat se za do té doby nepropustné hranice a začali se orientovat na země západní Evropy.

V následujících letech však dochází k poklesu výjezdů, což způsobila zhoršující se ekonomická situace projevující se růstem cen nezbytných potřeb, a tedy menším množstvím disponibilních prostředků na cestování. Preference se opět přesunuly zpět k domácímu cestovnímu ruchu. Tento trend pokračoval i po roce 2000.

V rámci výjezdového cestovního ruchu převládají cesty do sousedních zemí a k teplým mořím. Za cílové destinace si však čeští občané stále více vybírají i exotické krajiny.

V novém tisíciletí je Praha, resp. Česká republika vnímána již spíše jako solidní, bezpečná a osvědčená destinace, která má zahraničním turistům stále co nabídnout. I proto počet příjezdů stoupl i po roce 2000. Na vývoji se však v minulém i letošním roce podepsala probí-

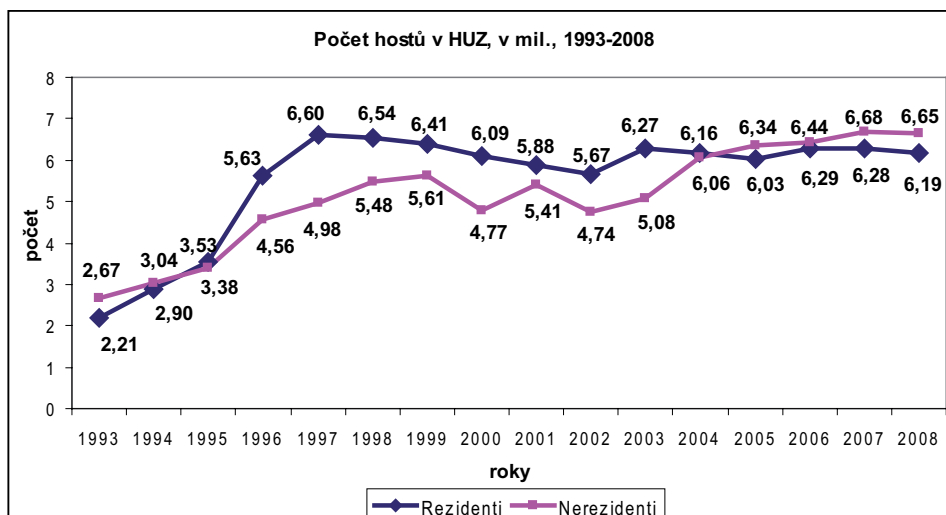
hající ekonomická krize, která se projevuje poklesem příjezdů zahraničních turistů.

I Příjezdový, výjezdový a domácí cestovní ruch

Z hlediska příjezdů osob ze zahraničí nastala po roce 1989 pocho- pitelná změna související s otevřením hranic vůči západnímu světu. Zatímco dříve přijížděli do Československa turisté především ze zemí tehdejšího východního bloku, od počátku 90. let doznala skladba zahraničních návštěvníků Československé, resp. České republiky výrazné změny a naše země se stala cílem turistů z celého světa.

Podle statistiky návštěvnosti v hromadných ubytovacích zařízeních přicestovalo do ČR v posledních pěti letech kolem 6 mil. zahraničních návštěvníků. Výraznější propad v návštěvnosti zaznamenal rok 2002. Hlavním důvodem byly povodně v České republice. Výsledky nicméně odrazily i ekonomickou stagnaci v Německu a celkový vývoj v mezinárodním cestovním ruchu ovlivněný teroristickými útoky, válečným konfliktem v Iráku a epidemií nemoci SARS. Díky tomu se podstatně snížil zájem o cestování, zejména pak na delší vzdálenosti. Ovšem již v roce 2003 nastal obrat a došlo k opětovnému obnovení dynamiky. Přelomový byl následující rok, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Tehdy byl zaznamenán vůbec největší nárůst příjezdů (19 %) zahraničních turistů do ČR. V absolutních číslech byl nejuspěšnější rok 2007 (více než 6,7 mil. příjezdů). Následující graf shrnuje vývoj počtu hostů (rezidentů i nerezidentů) v hromadných ubytovacích zařízeních během posledních patnácti let.

Graf č. 1: Hosté v HUZ, 1993–2008, v mil. osob

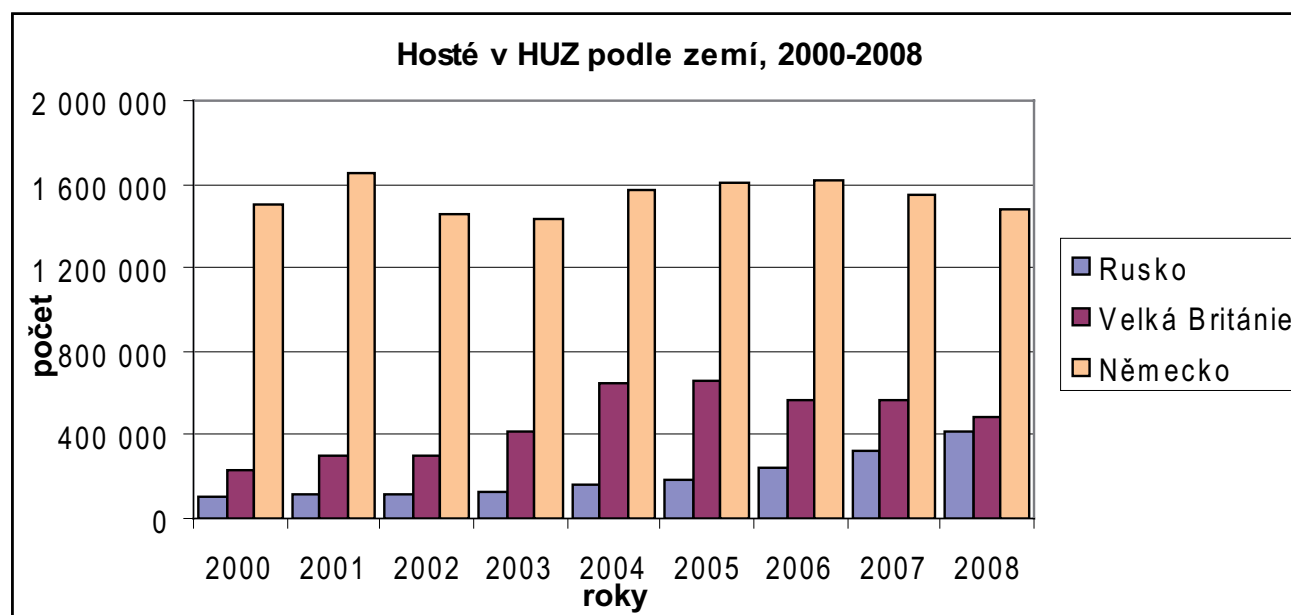
Zdroj: ČSÚ

Podíváme-li se blíže na složení zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v ČR, je patrné, že se svým 72% podílem dominují hosté pocházející z některé členské země EU. První desítka zdrojových zemí je víceméně neměnná a stabilní. Nejvíce turistů přijíždí tradičně z Německa, na

druhé příčce se zhruba posledních pět let drží Britové. Jejich návštěvnost se však od roku 2005 snižuje, dynamicky se naopak jeví návštěvníci z Ruska, kterých k nám každoročně přijíždělo v průměru o 30 % více než rok předchozí. Letos se nicméně v jejich případě očekává asi čtvrtinový pokles. Mezi další

významné zdrojové země dlouhodobě patří Itálie, USA, Nizozemsko, Polsko, Slovensko, Francie a Španělsko, do první desítky se zpravidla dostane i Rakousko. Graf představuje vývoj nejzajímavějších segmentů zahraničních návštěvníků, tj. z Ruska, Velké Británie a Německa, v letech 2000–2008.

Graf č. 2: Hosté v HUZ podle zemí, 2000–2008, v mil. osob

Zdroj: ČSÚ

Cestovní ruch českých občanů rovněž zažil různé proměny. Ihned po otevření hranic prudce vzrostly výjezdy občanů ČR do zahraničí. Svého maxima dosáhly

v roce 1996. Pro období bezprostředně po revoluci byla charakteristická poptávka po krátkých, většinou jednodenních, cestách za nákupy. Později se však poptáv-

ka přesunula k dlouhodobějším pobytům a cestám do exotičtějších oblastí. Trendem posledních let je i podnikání více dovolených během roku.

Tabulka č. 1: Výjezdový cestovní ruch českých rezidentů, 2003–2008

Rok	Počet delších cest (v tis.)*		Počet kratších cest (v tis.)**	
	celkem	do zahraničí	celkem	do zahraničí
2003	10 340	4 457	21 559	1 203
2004	9 583	4 031	18 186	1 072
2005	9 942	4 374	18 394	1 022
2006	8 933	3 949	17 821	1 038
2007	9 433	4 525	16 112	1 434
2008	9 906	4 987	14 626	1 471

* 4 a více přenocování

** 1–3 přenocování

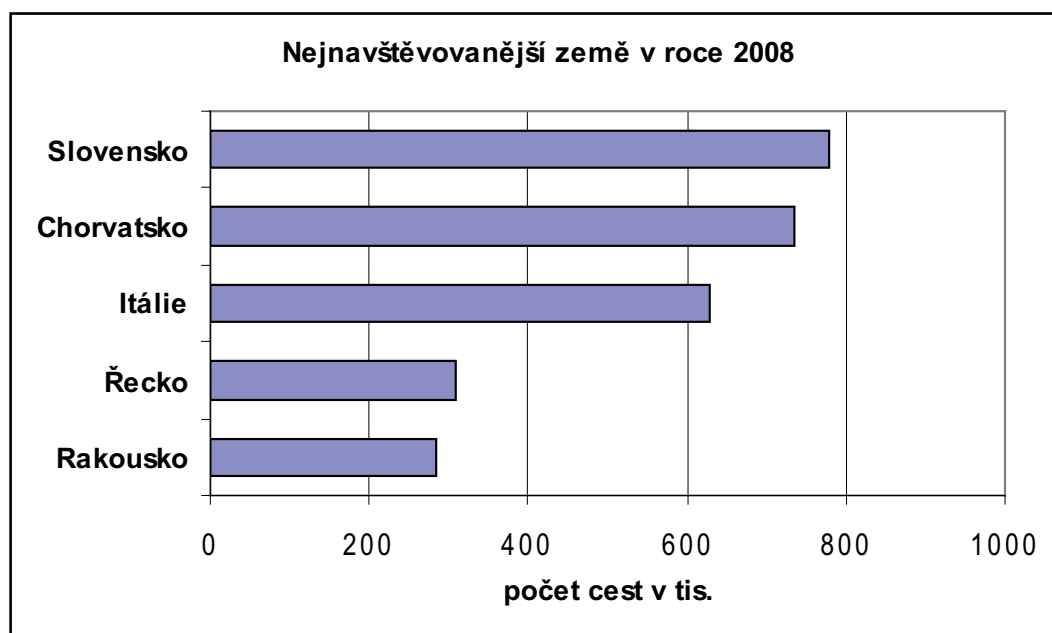
Zdroj: ČSÚ

Po roce 1989 dochází k poklesu zájmu o východní destinace ve prospěch zejména středomořských států. Nejnavštěvovanějšími zeměmi byly po celá 90. léta Chorvatsko, Slovensko,

Itálie, Řecko, Španělsko a Francie. Začátek 21. století byl ve znamení opětovného nárůstu zájmu o postsocialistické (zejména balkánské) destinace – Bulharsko, Rumunsko a Maďarsko.

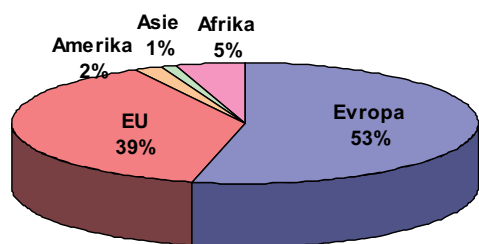
Postavení nejnavštěvovanějších pěti destinací však zůstává. Hlavním trendem současnosti je výrazný růst počtu cest do severoafrických destinací (Egypt, Tunisko, Maroko).

Graf č. 3: Delší cesty rezidentů do zahraničí podle cílové destinace, 2008, v tis.

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 4: Podíl kontinentů na delších cestách rezidentů v roce 2008, v %

Zdroj: ČSÚ

Při hodnocení cestovního ruchu posledních dvaceti let by také neměl být opomenut vývoj domácího cestovního ruchu. Po roce 1989 dávali Češi přednost poznávání nových krajů. Hitem se staly dovolené v zahraničí, takže domácí cestovní ruch zaznamenal určitý pokles. V posledních letech se však tento trend začíná obracet a tuzemská dovolená opět získává na oblibě.

Specifickou formou domácího cestovního ruchu, jež má v České republice dlouhou tradici, je tzv. „druhé bydlení“, tj. pobyty na chatách a chalupách. Využívají se jak k víkendovým pobytům, tak i k trávení dovolené.

Na počátku 90. let se obecně soudilo, že fenomén chataření a chalupaření v ČR zanikne nebo bude alespoň v rámci domácího cestovního ruchu odsunut do pozadí, to se však nestalo. Čeští občané stále pociťují silné sepjetí s přírodou a touhu zvelebovat vlastní půdu. I proto v současnosti podle průzkumu vlastní tzv. „druhé domovy“ 13,2 % českých domácností všech společenských vrstev.

O rozsahu domácího cestovního ruchu (pomineme-li pobyty na chatách, chalupách a u známých) svědčí i počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních. V roce 2008 podle údajů ČSÚ využilo služeb ubytovacích zařízení přes 6,1 mil. domácích turistů (tj. 48 % všech hostů) s 19 mil. přenocování (tj. 49 % všech přenocování). Zhruba polovina všech delších cest (4 919 z 9 906) rezidentů (tzn. trvajících déle než čtyři dny) a téměř 90 % kratších cest (tj. 13 155 z 14 626) se uskutečnila v rámci České republiky.

Podle údajů o hostech v hromadných ubytovacích zařízeních patřily mezi nejnavštěvovanější kraje v rámci domácího cestovního

ho ruchu v roce 2008 kraj Jiho-moravský, Jihočeský a Královéhradecký, přičemž u krajů Pardubického, Vysočina a Zlínského tvořili více než 80 % všech návštěvníků právě domácí hosté.

I Ubytovací a stravovací zařízení

Příliv turistů od 2. poloviny 90. let vyvolal značnou poptávku po ubytovacích zařízeních zejména v Praze, a tudíž zájem mezi zahraničními i tuzemskými investory. V případě zahraničních investorů byl zájem umocněn nadprůměrnými zisky hotelových společností, kterých zde dosahovaly oproti původním patnácti zemím EU. Domácí investoři zase těžili z regulovaného nájemného. Mnoho majitelů činžovních domů přestěhovalo nájemce, aby mohli prostory využít jako ubytovací kapacity hotelového typu. Zhruba v polovině tohoto desetiletí se však začal hlavně v Praze projevoval výrazný převis nabídky ubytovacích kapacit nad poptávkou ze strany zahraničních turistů. To vytvořilo bublinu, která při současném poklesu příjezdů turistů ze zahraničí musela zákonitě prasknout.

Tabulka č. 2: Počet HUZ v ČR a v Praze podle kategorie, 2007 a 2008

Kategorie HUZ	2007	2008	Praha 2008
HUZ celkem	7 845	7 705	656
v tom			
Hotely *****	39	41	33
Hotely ****	321	360	142
Ostatní hotely a penziony	4 199	4 081	375
Ostatní UZ	3 286	3 223	106

Zdroj: ČSÚ

I Vývoj na poli cestovních kanceláří a cestovních agentur

Do roku 1989 působilo v Československu deset monopolních subjektů. Krátce po roce 1989 začalo vznikat velké množství cestovních kanceláří, což umožňovalo velmi jednoduché legislativní podmínky a nízké požadavky na kapitál. Typické bylo pořádání jednodenních zájezdů do zahraničí nejčastěji za nákupy, které nevyžadovalo náročné organizační zajištění.

Živnostenský zákon účinný od roku 1991 přinesl přísnější podmínky pro činnost cestovních kanceláří, která se stala živností koncesovanou. Spolu s poklesem poptávky po krátkodobých zájezdech nenáročných na organizaci došlo k ukončení činnosti mnoha cestovních kanceláří.

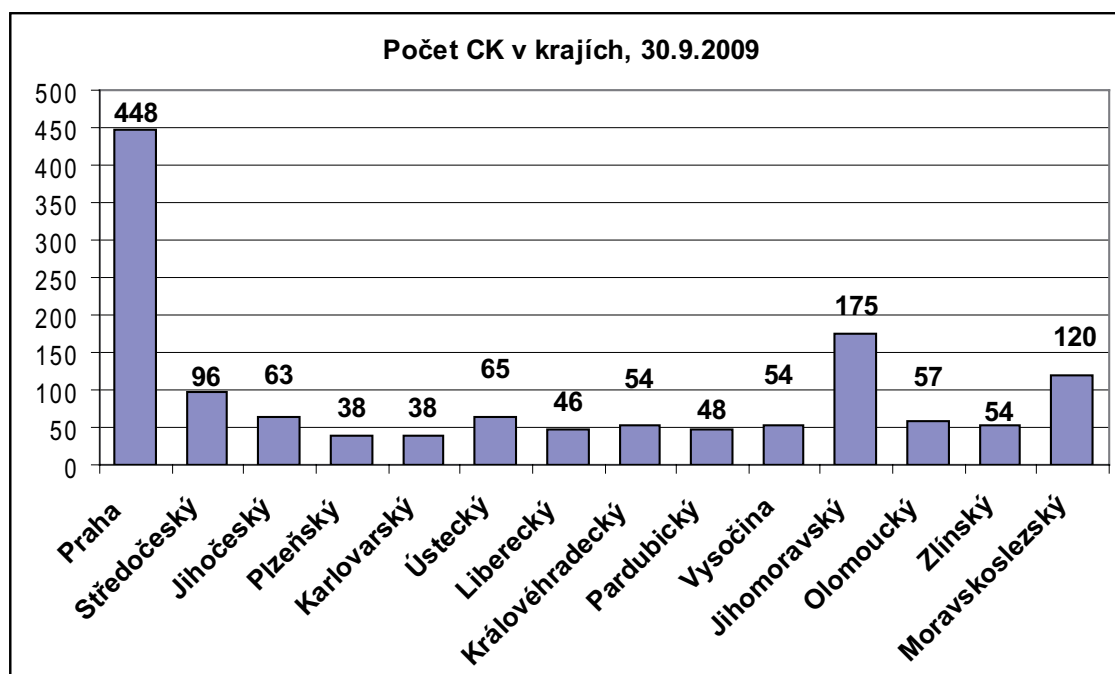
Naopak novela Živnostenského zákona z roku 1995 přinesla liberalizaci, protože upravila činnost cestovních kanceláří na živnost volnou, čímž došlo k minimalizaci podmínek pro její provozování.

Důsledkem byl opětovný nárůst počtu cestovních kanceláří a obrovský převis nabídky, což vyústilo v krach řady cestovních kanceláří včetně těch největších.

Na tento vývoj reagovali zákonodárci a v říjnu roku 2000 nabyl účinnosti Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu. Tento zákon spolu s novelami Živnostenského zákona a Občanského zákoníku znamenal zásadní proměnu v oblasti činnosti cestovních kanceláří – zejména jde o rozdělení na cestovní kanceláře a cestovní agentury a stanovení ochrany spotřebitele. Provozování cestovní kanceláře se opět stalo živností koncesovanou.

Počet cestovních kanceláří v ČR dosahoval k 30. 9. 2009 podle údajů živnostenského registru Ministerstva průmyslu a obchodu ČR čísla 1356. I přes ekonomickou krizi se počet cestovních kanceláří zvýšil o 60 za první tři čtvrtletí roku 2009.

Graf č. 5: Cestovní kanceláře koncesované – kód K31439, počet k 30. 9. 2009

Zdroj: Živnostenský registr MPO

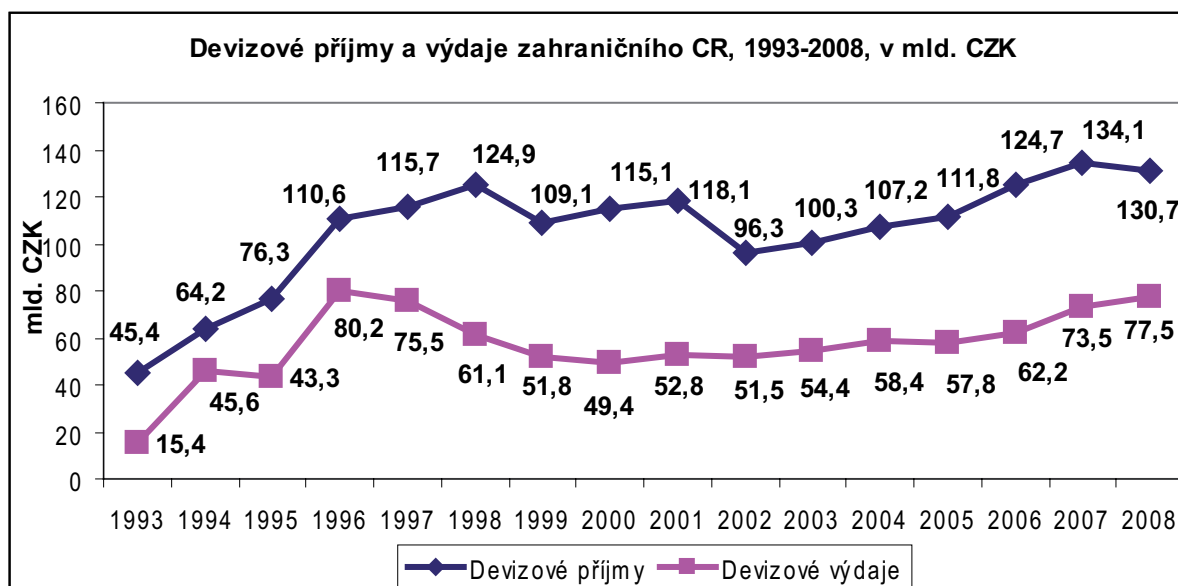
I Přínosy cestovního ruchu pro národní hospodářství

V České republice je devizová bilance zahraničního cestovního ruchu vzhledem k poměru příjezdů zahraničních návštěvníků a výjezdů

našich občanů do zahraničí již řadu let vysoce aktivní – devizové výdaje na zahraniční cestovní ruch se pohybují zhruba ve výši poloviny devizových příjmů, čímž cestovní ruch vytváří aktivní devizové saldo.

Vývoj devizového salda ve sledovaných letech tak zařazuje cestovní ruch mezi několik málo aktivních komodit, které svým aktivním saldem vyrovnávají disproporce naší celkové platební bilance.

Graf č. 6: Devizové příjmy a výdaje zahraničního CR, 1993–2008, v mld. CZK

Zdroj: ČNB

Z dat, která poskytuje satelitní účet cestovního ruchu ČR, lze zjistit podíl cestovního ruchu na tvorbě HDP České republiky. Ten se

pohybuje v průměru kolem 3 %, i když v posledních letech význam cestovního ruchu pro tvorbu HDP klesá.

Cestovní ruch je pro Českou republiku významným zdrojem zaměstnanosti, zdrojem příjmů místních rozpočtů a státního rozpočtu. Cestování našich občanů se stalo životním stylem. A lze jen věřit, že v nových podmínkách po překonání současné krize se bude i nadále úspěšně rozvíjet.

Tabulka č. 3: Satelitní účet CR v ČR

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Podíl cestovního ruchu na HDP (v %)	3,4	3,5	3,2	3,0	2,9	2,8*
Počet zaměstnaných osob v CR	228 620	232 097	237 890	239 465	-	-

* prognóza Mag Consulting
Zdroj: ČSÚ